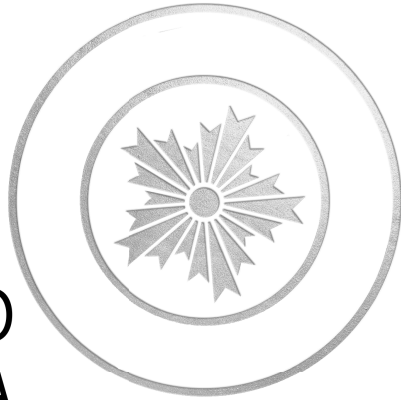

OSTROV ZTRACENÝCH VZPOMÍNEK

JÓKO
OGAWA

Přeložil Petr Holý

LEDA

1.

Někdy přemýšlím, co na našem ostrově zaniklo jako první. „Dlouho předtím, než ses narodila, jsme tady měli tolik různých věcí! Věci průsvitné, věci, které voněly, věci, které se třepotaly, věci, které se leskly... Prostě krásné věci, jaké si ani neumíš představit.“

To mi často vyprávěla matka, když jsem byla malá.

„Smutné na tom ale je, že lidé z našeho ostrova si tyhle krásné věci nedokážou uchovat v srdcích. Dokud totiž žijí na ostrově, přicházejí postupně o všechny, které nosí v duši. I tebe nejspíš co nevidět čeká okamžik, kdy o něco přijdeš.“

„Je to bolestný zážitek?“ zeptala jsem se matky, protože mě to polekalo.

„Nemusíš se toho bát. Ani to nebolí, nic takového. Až ráno v posteli otevřeš oči, bude už po všem, ani o tom nebudeš vědět. Zkus

pak oči zase zavřít, nastražit uši a soustředit se na proudění ranního vzduchu. Něco by mělo být jiné než předtím. To pak sama pochopíš, že jsi přišla o něco svého nebo že něco na ostrově zaniklo.“

Matka o tomhle mluvila, jen když jsme byly v suterénním ateliéru. Suterénní místnost měla rozlohu asi dvaceti *tatami*¹ a byla celá zaprášená. Drsná podlaha křupala pod nohama. Podél severní strany ateliéru tekla řeka, takže byl slyšet zvuk vody. Seděla jsem na kulaté židli, která tam byla jenom pro mě. Matka si ostrčila dláta nebo leštila pilníkem kameny – byla totiž sochařka –, a při tom mluvila tichým hlasem.

„Jakmile něco zanikne, na ostrově to chvíli pořádně hučí. Všichni se shromažďují na ulicích, vzpomínají a povídají si o tom, co zaniklo. Někdo je nostalgický, jiný lítostivý, lidé se navzájem chlácholí. Když se jedná o věci, co mají určitý tvar, snáší se to z domů, a buď se to pálí, zahrabává do země, nebo se to hodí řeky, která to odnese. Ale po dvou třech dnech ten nevelký nepokoj utichne a všichni se rychle vracejí ke své práci. Už si totiž nedokážou vzpomenout, o co vlastně přišli.“

Matka nechá práce a vede mě pod schody. Je tam stará skříň s mnoha malými zásuvkami.

„Tak, zkus otevřít nějaký šuplík!“

Hodně dlouho přemýšlím, který by se mi líbil nejvíc, a přeskažu pohledem z jedné oválné zrezivělé úchytky na druhou.

Nikdy se nedokážu rozhodnout, protože vím, jak podivné a lákavé věci ty zásuvky ukrývají. Moje matka totiž na tomhle tajném místě ukrývá předměty, které předtím už na ostrově zanikly.

Konečně se rozhodnu a jednu zásuvku otevřu. Matka se potutelně usmívá a klade mi její obsah na dlaň.

„Představ si, tohle je kus látky, které se říká *mašle* a která zanikla, když mi bylo sedm. Zdobily se s ní vlasy nebo se přišívala na šaty.

Tohle se zase jmenuje *rolnička*. Zachrasti s ní na dlani! Hezky zní, vid’?

Dneska sis vybrala dobrý šuplík. Tohle je *smaragd*, je to pro mě to nejdražší, co mám. Je to totiž památka na babičku. Je překrásný, vzácný, takový vznešený, a byl to drahokam, kterého si tu na ostrově všichni nejvíc považovali. Ale teď už na jeho krásu všichni dokonale zapomněli.

Tohle je malinkaté a tenounké, ale je to hodně důležité. Když jsi chtěla někomu něco sdělit, napsalas to na papír a nalepila na to tuhle *známku*. A oni to doručili, kam jsi chtěla. Takové poměry jsme tu před dlouhou dobou měli.“

Mašle, rolnička, smaragd, známka... Slova, která vycházela z matčiných úst, zněla, jako kdyby mluvila nějaká cizinka, nebo jako názvy nějakých nových druhů rostlin. Nahánělo mi to strach. Ale líbilo se mi, že jsem si během matčina vyprávění mohla představovat ostrov za dob, kdy tu tyhle věci ještě žily.

Na druhou stranu si to všechno člověk mohl těžko představit. Věci na dlani byly totiž nehybně schoulené jako nějaká zvířátka, která právě spí zimním spánkem, a nevysílaly vůbec žádný signál. Často mě přepadala takový pocit bezmoci, jako kdybych z nebe

utrhla mrak a něco z něj chtěla vymodelovat. Před tajnými zásuvkami jsem se musela soustředit na každé matčino slovo.

Nejradši jsem měla vyprávění o *parfému*. Byla to taková čirá tekutina v malé skleněné lahvičce. Když mi ji matka poprvé dala do ruky, myslela jsem si, že to je cukrová voda nebo něco podobného, a málem jsem se toho napila.

„Ale to se nepije!“ vyprskla se smíchem matka. „Jen si takhle ze zadu naneseš na krk kapičku.“

Matka nesla lahvičku směrem za uši, a jako by to bylo něco drahocenného, nechala z ní ukápnout.

„Proč to prosím tě děláš?“ nechápala jsem.

„Parfém ve skutečnosti není vidět. Ale i když ho nevidíš, můžeš ho mít zavřený takhle ve flakonu.“

Zírala jsem na lahvičku.

„Když si parfém naneseš na tělo, příjemně to voní. Někomu tím můžeš i učarovat. Když jsem byla mladá holka, všechny jsme se navoněly, než jsme šly na rande. Výběr vůně, která by se líbila klukovi, byl hrozně důležitý, stejně jako to, co sis vzala na sebe. Tohle je parfém, který jsem používala vždycky, když jsem šla na rande s tvým tátou. Často jsme se scházeli na svahu jižního kopce v růžové zahradě, proto mi dalo hodně práce, než jsem našla vůni, která by si nezahlavala s vůní růží. Když zafoukal vítr a čechral mi vlasy, podívala jsem se kradmo na tátu, jestli cítí, jak voním.“

Když matka mluvila o parfému, byla plná života.

„V té době ještě všichni vnímali příjemné vůně. Byli totiž schopní si uvědomit, že je to něco hezkého. Ale teď, teď už ne. *Parfémy* už nikde neprodávají. Nikdo nic takového nechce. Parfémy zanikly na podzim toho roku, co jsme se s tvým tátou vzali. Všichni jsme se se svými voňavkami shromáždili u řeky. Otevřeli jsme flakony a obsah vylili do řeky. Viděla jsem několik lidí, jak smutně tisknou lahvičku k sobě. Pak už ale nebyl nikdo, kdo by byl schopen ty vůně vnímat. Všechny vzpomínky, které se k parfémům vázaly, totiž také zanikly. A *parfém* proto klesl na úroveň obyčejné vody. Řeka pak byla ještě dva tři dny cítit. Pomřely i nějaké ryby. Nikoho to ale nezajímalo. Vždyť všichni úplně zapomněli na to, co je to *vůně*.“

Při těch posledních slovech matka posmutněla. Vzala mě za lokty a přitáhla si mě k sobě, aby mi dala přivonět ke své šíji.

„Tak co?“ zeptala se matka. A já nevěděla, co jí mám odpovědět. Nějakou vůni jsem cítila, to ano. Bylo to něco zvláštního, něco, co se nedalo srovnat s vůní linoucí se třeba při pečení chleba nebo při potápění do vydezinfikovaného bazénu. Ale ani kdybych se rozkrájela, nic víc mě nenapadlo.

Dlouho jsem mlčela, a tak to matka vzdala a slabě vzdychla.

„To je v pořádku. Pro tebe je to jen trocha vody, vid’? Co se dá dělat. Vzpomenout si na to, co zaniklo, je na tomhle ostrově hrozně těžké.“

Po těch slovech matka vrátila lahvičku do zásuvky.

Jakmile hodiny v podzemní místnosti odbily devátou, musela jsem jít spát do svého pokoje. Matka pak brala do rukou dláto

a palici a pouštěla se do práce. Ve světlíku se vznášel srpek měsíce.

Když mi matka dávala pusku na dobrou noc, konečně jsem se osmělila, abych se jí zeptala na to, co mi už dávno vrtalo hlavou.

„Mami, jak je možné, že si tak dobře pamatuješ na všechno, co zaniklo? Proč můžeš i teď cítit vůni parfému, na kterou všichni už dávno zapomněli?“

Matka se chvíli dívala na srpek měsíce za oknem a potom ze zástěry konečky prstů stírala kamenný prach, který jí tam napadal.

„Hodně o tom vždycky přemýšlím.“

Měla trochu zastřený hlas.

„Ale nevím. Nevím, proč jenom já o nic nepřicházím. Nevím, proč si to jenom já všechno, všecičko pořád pamatuju.“

Matka sklopila oči, jako by to bylo nějaké neštěstí. A já jí ještě jednou dala pusku na dobrou noc, abych ji uchlácholila.

2.

Matka zemřela, potom umřel i otec a od té doby žiju v tomhle domě stále sama. I chůva, která se o mě starala od dob, co jsem byla miminko, umřela předloni na srdeční záchvat.

Ve vesnici poblíž vodního zdroje za severní horou bydlí podle všeho několik mých bratranců a sestřenic, které jsem ale nikdy neviděla. Na severní hoře roste hodně stromů s trny, její vrcholek je vždycky v mlze, a tak se tam skoro nikdo nepouští. Kromě toho na ostrově neexistuje žádná mapa – asi už zanikly taky pěkně dávno –, a tak nikdo neví, jak to vypadá na druhé straně té hory, ani jaký tvar samotný ostrov vlastně má.

Otec se zabýval výzkumem divokého ptactva. Pracoval v ornitologické stanici na vrcholku jižního kopce. Asi třetinu roku tam přespával, shromažďoval data, fotografoval nebo dohlížel na líhnutí vajec.

Pod záminkou, že mu budu nosit obědy, jsem si tam často chodívala hrát. Všichni mladí výzkumníci mě měli rádi a dávali mi sušenky a kakao. Sedávala jsem otci na klíně a dívala se dalekohledem. Otec uměl všechny ptáky pojmenovat, neunikl mu sebemenší zvláštní rys, jako například tvar zobáku, zelená barva očí, nebo jak ten pták třeba roztahuje křídla. Na dítě, jako jsem byla já, byl ten dalekohled těžký, a tak mě brzy začaly bolet ruce. Otec mi ho ale hned levou rukou přidržel, pro něj to byla úplná hračka.

Když jsme tak oba pozorovali ptáky, měla jsem chuť se otce zeptat: „Co se schovává v šuplíkách té staré almary, co má máma v ateliéru?“

Ale když jsem konečně sebrala odvalu, vybavil se mi profil matčiny tváře, jak se přes světlík dívá na srpek měsíce, a otázka mi uvízla v krku.

„A jez rychle, dokud je to teplé!“

Místo otázky ze mě vypadl tenhle obyčejný vzkaz od matky.

Cestou zpátky mě otec doprovodil až k autobusu na silnici. Na cestě jsme se zastavili u krmítka, kde jsem rozdrobila jednu ze sušenek, které jsem předtím dostala.

„Kdy se zase vrátíš domů?“ zeptala jsem se.

„V sobotu večer, asi...“

Z otce to lezlo jak z chlupaté deky.

„Tak pozdravuj mámu!“

Mával mi tak mohutně, že mu z náprsní kapsy pracovního mundúru málem vypadla červená tužka, kompas, zvýrazňovač, pravítko a pinzeta.

* * *

Napadá mě, že je vlastě dobře, že ptáci zanikli až potom, co táta umřel. Když lidé z ostrova kvůli zániku nějaké věci přišli například o práci, nepropadali moc panice a hned si našli novou. Ale v otcově případě by to asi bylo komplikovanější. Totiž kromě toho, že dokázal pojmenovávat ptáky, neměl žádné jiné přednosti.

Strejda odnaproti se z výrobce klobouků stal výrobcem deštníků. Manžel mé chůvy se z montéra lodí stal hlídačem ve skladu. Sestra spolužačky zase z kadeřnice porodní asistentkou. A nikdo si nestěžoval. I když přišel o část výdělků, nikoho ani nenapadlo, aby se vztekal nebo aby melancholicky vzpomínal na předešlé zaměstnání. Navíc tu byl strach z toho, že kdyby někdo donekonečna reptal, vezme si ho do hledáčku tajná policie.

Všichni tu dost lehce zapomínají na různé věci. Já nejsem výjimka. Jako bychom byli na ostrově, který nemůže plout jinde než na úplně prázdném moři rozpínající se prázdnoty.

Podobně jako ostatní věci i ptáci zanikli náhle jednoho rána.

Když jsem ještě v posteli otevřela oči, pocítila jsem lehký závan vzduchu. To byl signál, že něco zaniká. Ještě zabalená v dece jsem se

pozorně dívala po pokoji. Šminky u zrcadla, sponky a poznámkové papíry rozházené po stole, krajkové ozdoby na záclonách, polička na desky... Zaniknout mohlo cokoli, i kdyby to bylo něco nepatrného. Abych přišla na to, co zaniklo, bylo zapotřebí se pečlivě soustředit.

Seskočila jsem z postele, přehodila si přes ramena svetřík a vyšla jsem do zahrady. Všichni lidé ze sousedství už byli také venku a s ustaraným výrazem se rozhlíželi po okolí. U sousedů tichounce kňučel pes.

V tu chvíli jsem vysoko na obloze viděla letět malého hnědého ptáčka. Byl buclatý a vypadal, že má na bříšku i něco málo bílého chmýří.

„Je to pták, kterého jsme pozorovali s tátou?“

V okamžiku, kdy mi to blesklo hlavou, jsem si uvědomila, že jsem právě zapomněla všechno, co s ptáky souviselo. Ať už to byl význam slova *pták*, nebo city, které jsem k nim chovala, či vzpomínky na ně. Prostě všechno.

„Tentokrát to byli ptáci,“ pravil do ticha strejda odnaproti, ten, který původně vyráběl klobouky.

„Ptáci, to je ještě dobré. Protože to nikomu nepřidělá starosti. Ptáci, ti si jen tak létají oblohou, jak se jim zachce.“

Strejda si upravil šálu kolem krku a kýchl. Když se naše pohledy setkaly, najednou jako by si uvědomil, že můj otec býval vědcem, který zkoumal divoké ptáky. Trochu nuceně se usmál a už hleděl, aby se vytratil za svou prací.